

Examen HAVO
2013

tijdvak 2
woensdag 19 juni
13.30 - 16.30 uur

geschiedenis

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 25 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 76 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

De Republiek in een tijd van vorsten

In de zestiende eeuw voerden veel Europese vorsten een politiek van centralisatie. Zij gebruikten daarvoor verschillende middelen.

- 4p 1 Noem twee van die middelen en geef daarbij telkens aan waardoor dit middel hielp hun centrale macht te vergroten.

De moedernegotie droeg ertoe bij dat de Republiek in staat was handel te drijven met Azië.

- 2p 2 Leg dit met een voorbeeld uit.

Hier volgen zes belangrijke gebeurtenissen uit de sociaaleconomische geschiedenis van de Nederlanden:

- 1 De Acte van Navigatie wordt ingevoerd.
- 2 Alva voert de Tiende Penning in.
- 3 De bemoeienis van Johan van Oldenbarneveldt leidt tot de oprichting van de VOC.
- 4 De Val van Antwerpen.
- 5 Vlaamse handelssteden drijven veel handel met de Hanze.
- 6 De WIC wordt direct na afloop van het Twaalfjarig Bestand opgericht.

- 2p 3 Zet deze gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Gebruik de zes gebeurtenissen hierboven opnieuw.

Elk van deze sociaaleconomische gebeurtenissen was ook belangrijk voor de politieke geschiedenis van de Nederlanden.

- 2p 4 Toon dit met twee van deze gebeurtenissen aan.

Gebruik bron 1.

In dit brieffragment beschrijft Willem van Oranje een gevolg van de Bloedbruiloft.

- 2p 5 Leg uit welk gevolg dat is.

Gebruik bron 2.

Uit deze bron blijkt dat Filips II in 1566:

- 1 zijn centralisatiepolitiek wil doorvoeren en
- 2 zijn inkomsten uit de Nederlanden wil vergroten en
- 3 het vertrouwen van de inwoners van de Nederlanden wil herwinnen.

- 6p 6 Kies bij elk van deze drie punten telkens **twee** bepalingen uit de *Geheime Instructie* die erbij passen en licht je keuze telkens toe.

Let op! Je mag elke bepaling maar één keer gebruiken.

Twee gegevens:

- 1 In 1586 verbood landvoogd Leicester alle handel van Hollandse en Zeeuwse schippers met de Spaanse vijand. Een centraal uitvoerend college zou de naleving van het handelsverbod moeten controleren.
- 2 Met zijn besluiten ontmoette Leicester tegenstand van Hollandse regenten.

3p 7 Noem:

- de reden waarom Leicester landvoogd was geworden in de Noordelijke Nederlanden en
- een militair-strategische reden voor Leicester om dit verbod uit te vaardigen en
- een politiek bezwaar van de Hollandse regenten tegen deze besluiten van Leicester.

Een gebeurtenis:

In 1602 maakte Maurits in een zeilwagen een rit over het strand van Scheveningen naar Petten. Deze zeilwagen was door de beroemde natuurkundige Simon Stevin ontworpen en haalde een voor die tijd fantastisch hoge snelheid. In het gezelschap bevonden zich Maurits' halfbroer Frederik Hendrik, de krijgsgevangen Spaanse generaal Mendoza, de Franse gezant, de broer van de Deense koning, Duitse edelen, Franse officieren en de geleerde Hugo de Groot.

4p 8 Leg uit welke boodschap Maurits met deze prenten in het buitenland zou kunnen uitdragen als het gaat om:

- zijn eigen positie en
- de positie van de Republiek.

Gebruik bron 3.

Stel: je vindt deze prent, maar je weet niet of dit een propagandaprent van de kant van de Republiek of van de Spaanse kant is.

3p 9 Leg met twee verwijzingen naar de prent uit, voor welke kant de tekenaar hier propaganda maakt.

Gebruik bron 4.

Na 1648 namen de spanningen op handelsgebied tussen Engeland en de Republiek toe.

Een historicus concludeert dat deze bron:

- 1 een politieke verklaring geeft waardoor juist na 1648 deze spanningen toenemen en
- 2 een motief bevat voor het aannemen van de Acte van Navigatie.

4p 10 Ondersteun beide conclusies met behulp van de bron.

Gebruik bron 5.

Uit deze bron kun je de belangrijkste oorzaak van de oorlogen tussen de Republiek en Engeland in de zeventiende eeuw afleiden.

2p 11 Leg met de bron uit welke oorzaak dat is.

Gebruik bron 5.

In 1682 kocht de WIC Suriname van de Staten van Zeeland, omdat Suriname paste in de driehoekshandel van de WIC.

- 4p 12 Leg uit:
- (zonder bron) wat die driehoekshandel inhield en
 - (met bron) waardoor Suriname goed paste in de driehoekshandel.

De Verenigde Staten en hun federale overheid, 1865-1965

De afschaffers van de slavernij wilden de zwarte bevolking dezelfde kansen geven als de witte bevolking. Aan het einde van de negentiende eeuw bestond vooral in de zuidelijke staten nog grote ongelijkheid.

- 2p 13 Geef een voorbeeld op **politiek** gebied en een voorbeeld op **economisch** gebied waaruit blijkt dat aan het einde van de negentiende eeuw in de zuidelijke staten geen sprake was van gelijke kansen voor de zwarte bevolking.

Gebruik bron 6.

Stel: je onderzoekt de positie van de zwarte bevolking aan het einde van de negentiende eeuw. Je vindt deze toespraak, maar je twijfelt aan de bruikbaarheid van deze bron voor je onderzoek.

- 5p 14 Bepaal de bruikbaarheid van deze bron voor je onderzoek door:
- aan te geven welke informatie over je onderzoeksonderwerp je uit de toespraak kunt halen en
 - uit te leggen waardoor je twijfelt aan de bruikbaarheid van deze informatie vanwege het publiek dat Booker T. Washington toespreekt en
 - uit te leggen waardoor je twijfelt aan de bruikbaarheid van deze informatie vanwege de achtergrond van Booker T. Washington.

Gebruik bron 7.

Deze foto van Lewis Hine lijkt geschikt voor een campagne van de *Progressive Movement*.

- 3p 15 Licht dit toe door:
- (met een onderdeel van de foto) de politieke boodschap te noemen die Hine met deze foto kan overbrengen en
 - (zonder de foto) aan te geven waarom deze boodschap aansluit bij het uitgangspunt van de *Progressive Movement*.

In 1903 besloten de Verenigde Staten het Panamakanaal (dwars door Midden-Amerika) te voltooiën.

- 2p 16 Leg uit dat door het Panamakanaal het buitenlandse beleid van president Theodore Roosevelt mogelijk werd.

Gebruik bron 8.

De tekenaar geeft in deze prent een mening weer over het plan van president Wilson in 1918 voor de oprichting van een Volkenbond.

- 4p 17 Licht dit toe door:
- aan te geven welk standpunt de tekenaar weergeeft over Wilsons plan en
 - welk argument hij voor dit standpunt in de prent geeft en
 - met twee verwijzingen naar de prent duidelijk te maken dat dit argument in de prent naar voren komt.

Vanaf 1920 nam de aanhang van de socialistische partijen in de Verenigde Staten af.

- 2p 18 Geef hiervoor een politieke **en** een economische verklaring.

Gebruik bron 9.

Een bewering:

De houding die uit deze brief naar voren komt, houdt verband met de Eerste Wereldoorlog.

- 3p 19 Licht deze bewering toe door:
- aan te geven welke houding uit deze brief naar voren komt en
 - uit te leggen wat het verband is tussen deze houding en de Eerste Wereldoorlog.

Gebruik bron 10.

De bron bevat vijf fragmenten uit toespraken van president F.D. Roosevelt in de jaren 1933-1945. Hieronder staan de vijf toespraken waaruit de fragmenten afkomstig zijn:

- 1 Roosevelt spreekt over de tegenwerking van de New Deal-wetgeving.
- 2 Roosevelt spreekt over de gebeurtenissen in Pearl Harbor.
- 3 Roosevelt houdt zijn eerste radiotoespraak als president.
- 4 Roosevelt spreekt over een besluit van de Conferentie van Jalta.
- 5 Roosevelt bereidt het Amerikaanse volk voor op de *Lend Lease Act*.

- 3p 20 Maak de juiste combinaties van toespraak en tekstfragment door achter het nummer van elke toespraak de letter te noteren van het tekstfragment dat hoort bij die toespraak. Noteer alleen nummers en letters.

Doe het zo:

Bij toespraak ... (vul nummer in) past tekstfragment ... (vul letter in).

Gebruik opnieuw de vijf toespraken uit de vorige vraag.

- 2p 21 Zet de vijf toespraken uit vraag 20 (genummerd van 1 tot en met 5) in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

De oprichting van de NAVO sluit aan bij de containmentpolitiek.

- 2p 22 Leg dit uit.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Hieronder staan vijf gebeurtenissen uit het leven van de Amerikaanse zanger Pete Seeger:

- 1 Juni 1941: Seeger krijgt kritiek van *Time Magazine* voor zijn nummer *John Doe* vanwege de pacifistische toon.
- 2 December 1941: Seeger en zijn *Almanac Singers* schrappen enkele pacifistische liederen van hun repertoire.
- 3 1942: Seeger zingt een lied over een Amerika, met "betere sociale voorzieningen en zonder *Jim Crow*".
- 4 1955: Seeger wordt veroordeeld wegens 'on-Amerikaanse' activiteiten, maar door een technische fout al na vier dagen vrijgelaten.
- 5 1968: Seeger neemt deel aan demonstraties tegen het buitenlands beleid van president Johnson.

Met deze gebeurtenissen uit het leven van Pete Seeger kun je twee ontwikkelingen uit de geschiedenis van de Verenigde Staten illustreren:

- de Koude Oorlog en
- de Burgerrechtenbeweging.

- 4p 23 Kies bij elke ontwikkeling één gebeurtenis uit het leven van Pete Seeger en leg uit waarom deze gebeurtenis die ontwikkeling goed illustreert.
Let op! Je mag elke gebeurtenis maar één keer gebruiken.

Een bewering:

Het beleid van president Johnson was gericht op versterking van de uitvoerende macht.

- 2p 24 Toon de juistheid van deze bewering aan voor zijn beleid op binnenlands en op buitenlands gebied.

In de jaren zestig van de twintigste eeuw kwam er een einde aan de wettelijke ongelijkheid van de zwarte bevolking. Toch braken in de zomer van 1965 rassenrellen uit in Amerikaanse steden.

- 4p 25 Leg dit uit door:
- twee voorbeelden te noemen van wetten waarmee de ongelijkheid werd beëindigd en
 - twee verklaringen te geven waarom het verzet van de zwarte bevolking in deze periode toch toenam.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.